

Bursa Sanayi Özel İhtisas Komisyonu Toplantı Raporu Makine-Metal Sektörü

30.05.2013

Merinos Atatürk Kültür ve Kongre Merkezi

Bu raporun içeriği Özel İhtisas Komisyonu toplantılarında belirtilen görüş ve düşünceler ile oluşturulmuş olup Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı'nın görüşlerini yansıtmamaktadır.

Bursa Sanayi Özel İhtisas Komisyonu

Toplantı Raporu

Bursa Eskişehir Bilecik illerini kapsayan TR41 Bölgesi için 2014-2023 Dönemini kapsayan Bölge Planı Çalışmaları kapsamında ajansımız tarafından iller özelinde ve sektörel bazda ihtisas komisyonları oluşturulması planlanmıştır. Kalkınma Bakanlığı tarafından Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı'na verilen yetki ile başlatılan bölge planı çalışmaları ile birlikte, bütün bölge illerimizde Sanayi; Turizm; Tarım, Tarıma Dayalı Sanayi ve Ormancılık; Çevre, Enerji ve Tabii Kaynaklar, Sosyal Yapı, Mekânsal Gelişme ve Erişebilirlik alanlarında 6 ihtisas komisyonu oluşturulmuştur. İlgili alanlarda illerin ve sektörler ülkemizin 2023 vizyonu kapsamında ele alınırken, ortaya konulan sorunların, oluşturulan strateji ve hedeflerin tüm bölgenin ortak ürünü olması amacıyla bölge paydaşlarının bu toplantılara en üst düzeyde katılım sağlaması hedeflenmiştir.

Metodoloji

Katılımcı bir Bölge Planı oluşturulması sürecinde son derece önemli bir görev üstleneceği düşünülen özel ihtisas komisyonları toplantıları Bursa ilinde diğer illerden farklı olarak 2 oturum üzerinden gerçekleştirilmiştir. İlk oturumda, Ajans personeli tarafından bölge planı süreci ile ilgili katılımcılara bilgiler verilmiş; toplantıların amaç ve yöntemi hakkında açıklamalar yapılmıştır. Bursa ili özelinde genel sanayi sektörüne ait bilgiler yanında daha spesifik öncü sektörlerin genel durumları, ildeki ar-ge ve inovasyon altyapısı, üniversite-sanayi işbirliği, üniversitelerin rekabetçilik düzeyleri, fikri mülkiyet haklarında ilin diğer illerle olan rekabeti, sektörel anlamda ihracat eğilimleri ve istihdam yapıları, ilin mesleki ve teknik eğitim düzeyleri ile ilgili özet bilgiler katılımcılara sunulmuştur.

Özel sektör, çatı kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşlarının beraber olarak katıldığı ilk oturumun ardından toplantının ikinci aşamasında da sektörel özelinde davet edilmiş katılımcılar, farklı çalışma grupları oluşturarak sektör özelinde daha detaylı fikir belirtme fırsatını yakalamışlardır. İkinci oturumda sektörel strateji ve eğilimlerin ortaya konulması amaçlanırken, görüş ve önerilerin belli bir çerçevede tartışılmasına özen gösterilmiştir. Bu çerçevede, ajans tarafından bölge planına altlık olması bakımından daha önceden hazırlanan soruların, sektörel odak toplantılara yön vermesi amaçlanmıştır. Sektörlerin değerlendirilmesi, mevcut sorunların ortaya konularak çözüm önerilerinin ortaya konulması, sektörlerin daha rekabetçi bir yapıya kavuşabilmesi için ön plana çıkan temel hususlar ile devlet teşvik ve destek mekanizmalarının nasıl yönlendirilebileceği ele alınan başlıca konulardır. Ayrıca, sektörel bazda ortaya konulan 2023 Türkiye İhracat Stratejisi'ndeki ihracat hedeflerinin Bursa özelinde ne derece ulaşılabileceği de katılımcıların üzerinde durulması istenen başlıca konular arasından yer almıştır. Toplantıyı yönlendirme açısından katılımcılara yöneltilen sorular:

1. *Makine-Metal Sektörünün mevcut durumda hangi kapsamda değerlendirilmesi uygun olur? (Rekabet gücü yüksek, kendi dinamikleri ile gelişen, dönüşüm ihtiyacı olan, ...)*
2. *Sektördeki işletme yapısı nasıldır? Sektörün kronikleşmiş belli başlı sorunları var mıdır? Bunlara nasıl müdahale edilmelidir? Makine-Metal Sektörüne yönelik uygulanması gereken stratejilerde hangi hususların ön planda tutulması gereklidir?*
3. *Sektörde işletmeler/kurumlar arası işbirliği derecesi hangi düzeydedir? İşbirliğinin artırılması için hangi alanlara öncelik verilmelidir?*
4. *Sektörün il/bölge bazında 2023 vizyonunu nasıl özetleyebiliriz? Bölge/il bazında hedeflerimiz nelerdir?*
5. *Sektör özelinde teşvik ve destek mekanizmaları ne derece yeterlidir? Sektörün devlet destekleri ve diğer teşvikler konularında beklentileri nelerdir?*

olarak belirlenmiştir.

Zayıf Yönler

- Bugünkü veriler 2023 hedeflerine ulaşmanın zor olduğunu göstermektedir. Bunun nedeni yetişmiş personel temini sıkıntısı, enerji girdilerinin yüksekliği ve sermaye yetersizliğidir. Büyük makine üreticileri ile yurtdışındaki rakiplerine baktığınızda bizde sermayenin çok yetersiz olduğunu görüyoruz.
- Mesleki eğitimde ve sonuç olarak yetişmiş eleman temininde sorunlar var. Yurtdışından teknik personel getirilmesi için yasa çıkarılması gibi bir düşünce gündemde. Sanayici mesleki eğitimin sağlanmasında rol almalı ancak bu konuda firmaların da eğitim almaya karşı ilgisizlikleri var.
- Öte yandan meslek yüksekokullarında kullanılan makineler çok eski, UMEM projesi ile bir kısmı yenilenmiş olsa da. UMEM projesinde sanayi rol almaya başladığında çok daha iyi çıktılar elde edilmeye başlandı. Ancak firmaların UMEM eğitimlerine ilgisizlikleri önemli bir problem.
- Bazı firmaların Ar-Ge merkezi kurmak için piyasadaki mühendisleri çekmesi diğer firmaların nitelikli istihdam anlamında zorluklar yaşamasına neden oluyor.
- Sanayide Ar-Ge mühendisi olarak çalışan ama aslında üretim mühendisi olan kişilere sertifikasyon eğitimi verilmeli. Bakanlığın da üreticileri kalifikasyonu artırmaları konusunda zorlaması lazım. Yani sorunu üniversite ve sanayi birlikte çözebilir. Bunu üniversite veya özel sektör yapabilir sertifikasyon eğitimi veren kurumlar açarak.
- Sektördeki diğer önemli sorun enerji girdilerinin yüksek olmasıdır. Doğalgaz fiyatları son yıllarda yüksek artış gösterdi.
- Sanayi arsası üretilemiyor, Bursa'da m² fiyatı 500 dolara kadar çıkıyor. Geçmişte bu durum halen ıslah edilmeye çalışılan rastgele alanlarda sanayinin gelişmesine neden oldu, bugün ise üretilen organize sanayi bölgesi arsalarının maliyetinin yüksekliği sorunu var. Ayrıca rantı yüksek olduğu için arsa alıp yatırım yapmayanlar var. Sonuç olarak sektörde yatırım yapacak bir firma sermayesinin önemli kısmını arsaya ayırmak zorunda kalmaktadır.
- Belediyeler çoğu zaman OSB'leri gelir kaynağı olarak görmektedir. Fabrika ve arsalardan belediyece alınan emlak vergileri yüksektir. Bunun dışında emlak vergileri çok yüksek. OSB'lerdeki yapı denetim ücretlerinin de üreticiyi açısından yüksek olduğu belirtilmektedir.
- Üniversite ve firmalar arasında iletişim sorunları var. Üniversitelerin döner sermaye paylarının yüksek olması hocaların sanayi ile birlikte çalışmasını engelliyor.

- Firmaların kamu kurumları, STK'lar ve üniversite tarafından düzenlenen bilgilendirme faaliyetlerine olan ilgilerinin çok düşük olduğu görülmektedir. Bu durumun temel nedeni aile şirketi olmalarından kaynaklanan kurumsallaşamama, kısa vadeli düşünme ve mevcut pazarlarına olan bağımlılıktır.
- İkinci el makinelerin ithalatı yerli üreticiyi zor durumda bırakıyor. Yeni üretilen makineye göre çok düşük fiyata piyasaya giren makine hem rekabeti bozuyor hem ülkeye aslında ya düşük teknolojiye ya da orta vadede hurda olarak tekrar sorun yaratacak makine girmiş oluyor hem de o markaya karşı yerli firmanın bağımlılığı oluşuyor ve ithalat devam ediyor. Bu durum birkez oluştuğunda geri dönüş çok zor oluyor çünkü makine ithalatçısı firmada çalışan operatör bu makineye alışıyor, firmalar arasında finansal ilişki gelişiyor vb.
- Makine ithalatında kiloya bağlı bir değerlendirme var. 10 dolar/kg altında değeri olan makine ithal edilemiyor. Bu aslında makine sektörü için çok çok düşük bir rakam. Bu rakam 50 dolara çıkarsa yeni makine ithalatı seviyesine getirilebilir.
- İç pazara satış yaparken finansal araçların yetersizliği sorunu ortaya çıkmaktadır. Yurtdışında akreditifle satış yapma imkânı varken yurtiçinde çek veya senet ile satış yapılmak zorunda kalınmaktadır. Yakın geçmişte çek yasasında yapılan düzenleme ile karşılıksız çıkan çeklere hapis cezası uygulaması kaldırıldı. Senet sistemi de temelde finansal bir araç değil, ciro edilebilir, devredilebilir bir araç değil. Bu durum ödeme gücü bulunmayan veya risk taşıyan firmaları cesaretlendirdi. Bu durumu engellemek için yurtdışında olan ama henüz Türkiye'ye gelmeyen alacak sigortası sistemi geliştirilmesi gerekiyor. Sistemde belli teminat ücretleri karşılığında sizden aracı kuruluş gerekli değerlendirmeleri yaparak alacağı garanti ediyor.
- Yerli sanayiye desteklemek için verilen desteklerle üretilen makinelerin çalışmadığı durumlar oluyor. Dolayısıyla yerli sanayide çok yaygın olmamakla beraber ciddi kalite sorunları var. Bu, arsadan daha büyük maliyet çünkü makine atıl oluyor. Bu durumda müşteri artık yabancı markayı seçebiliyor.
- Ar-Ge çalışmaları var ama hala yetersiz. Küçük firmalar Ar-Ge ve üretim kapasitelerini yanlış kullanıyorlar veya kullanamıyorlar. Bu tür kurumsallaşmanın eksik olduğu firmalar Ar-Ge ve mesleki eğitim desteklerine dâhil edilememektedirler
- Ayrıca sadece prototip üretme aşamasında Ar-Ge desteği verilmesi yeterli değil. Ticarileştirme aşamasında da destek verilmesi lazım. Temelde ticarileştirme ve ihracat yapabilme kapasitesi dikkate alınarak etsek verilmeli mesela teydeb projelerinde.
- Kümelenmenin önündeki en büyük engel kurumsallaşmadır. Aile firmaları buna yönetim biçimi olarak uygun değil. Ayrıca piyasada firmaların birbirlerini baltaladığı bir rekabet var,

bu nedenle devlet eliyle destek verilmediği sürece firmaların çözüm ortağı olarak hareket etmesi çok kolay görünmüyor.

- Yeni ürün geliştirmede referans sorunu var. Yani bir firma yeni bir ürün çıkardığında düşük kaliteli değilse bile piyasadaki yabancı ürünle karşısında referansı olmadığı için piyasaya girmesi zor oluyor. Dolayısıyla bu tür yeni üretilen ürünlerin piyasadaki aktörlerle anlaşarak üretilmesi, kümelenme ve işbirliğine gidilmesi lazım.
- Rezenatör, servo motor gibi katma değeri yüksek ürünler üretilmiyor. Türkiye'deki makine sektörü yazılım, devreye alma ve konstrüksiyon aşamalarından katma değer üretmeye çalışıyor ama katma değer in çoğu ithal edilen ileri teknoloji içeren süreçlerde.
- Firmaların teşvik ve destek alabileceği birçok kurum var ve bu firmaların kafa karışıklığı yaşamasına neden oluyor. Bu desteklerin bir çatı altında toplanması faydalı olabilir. Ulusal destek veren kurumların yerelde ofislerinin olması gerekiyor.
- Piyasayı ve rekabet ortamını bilmeyen firmalar kalite ve fiyat düşürerek hem rakiplerine zarar vermekte hem de bir süre sonra rekabete dayanamadıkları için iflas etmektedirler. Örneğin abkant makas üretiminde fiyatlar zaten aşağı çekilmiş durumda bu piyasaya büyük firmalar bile girdiğinde geri çekilmek zorunda kalıyor. Bu nedenle piyasaya düzenleme getirilmeli.

Güçlü Yönler

- Sektörde kayıtdışılık sorunu pek yok, çünkü girdilerin tamamı kayıtlı olmak zorunda
- Ekonomi Bakanlığı'nın önemli miktarda pazarlama ve dış ticaret desteği söz konusu, ayrıca bu destekler OSB, iş adamı dernekleri gibi yapılara veriliyor. Bir anlamda firmaları bir araya getirme amaçlanmakta.
- Sanayi Bakanlığı AB Uyum Sürecinde 2003 yılında ilk yönetmelikleri çıkaran bakanlık oldu. Çıkarılan ürün bazında yönetmeliklerle AB standardında olmayan ürünlerin piyasaya arz edilmesi 2004'ten beri yasaklandı. Geçiş dönemi de düşünülürse bugün ürün denetimleri ve standartlara uyum anlamında çok iyi bir noktaya gelindi.. Fakat hala piyasada bazı eksikler var. Çok fazla sektöre (tarım, gıda, tekstil vb.) makine üretildiği için çok fazla yönetmelik çıkarılması gerekiyor.

Fırsatlar

- Bir makinenin tüm parçalarının yerelde üretilmesi anlayışı geçerliliğini yitirmektedir. Yani altparçaların üretimini yapan değil ürünün tamamını üreten teknolojiye ihtiyaç bulunmaktadır. Ancak komple makine üretim sistemi ve entegre çözümler müşterilerin ihtiyaçlarına cevap verebilir.

- Meslek yüksekokullarının Milli Eğitim Bakanlığı'na devredilmesine ilişkin bir çalışma var. Eğitimde kullanılan makine ve ekipmanların yenilenmesi ve sanayi ile işbirliği konusunda faydalı olabilir.
- Makine metal sektöründe dünyadaki gelişmeler insan faktörünün minimize edildiği daha teknoloji yoğun bir noktaya gidildiğini gösteriyor. Üretim sürecinin sürecin altında belli bir alt aşamayı gerçekleştiren makine üretmekten yerine tamamını üreten makineler geçerlilik kazanıyor.

Tehditler

- Makine ihracatı yapılan ülkeler buna engel olmak veya sadece gelir yaratmak için sürekli yeni standartlar ve sertifikalar talep etmektedir. Bu durum özellikle yeni pazar arayışında olan firmalar için önemli bir engeldir.
- Doğu Avrupa'da devlet tarafından maliyetleri absorbe edilen KİT niteliği taşıyan firmalardan yapılan ithalat bazı sektörlerde yerli üreticiyi zor durumda bırakmaktadır. Bu anlamda Türkiye'de üreticinin bu firmalara karşı korunması gerekiyor, Avrupa ülkelerinde olduğu gibi. Yapılacak düzenlemelerde en azından kamu ile iş yapan ve yurtiçinde üretimi yapılan ürünün ithalat yapılmayacak.

Öncelik&Stratejiler

- Sektörün katma değeri yüksek ürünlere yönelmesi gerekiyor bunun birinci şartı da Ar-Ge çalışmalarını ve ticarileştirmeyi daha fazla desteklemektir. Devletin Ar-Ge teşvikleri fazla ama bu desteklerin sonuçları takip edilmeli ve bu konularda KOBİ'lerin özellikle bilgilendirilmesi gerekli.
- Sektörde kümelenme çok önemli bir ihtiyaçtır. Özellikle hammaddelerin ortak tedariki maliyetleri düşürmek açısından önemlidir. Firmaların rekabet, yeni pazar bulma, ortak pazarlama, Ar-Ge faaliyetleri konularında birbirlerinin çözüm ortağı olmaları gerekmektedir. Kümelenme konusunda firmalar konuyu kişisel olmaktan çıkarıp ortak sorun olarak görmeli, teknolojinin yerelleştirilmesinde birlikte hareket edilmeli. Kümelenme için öncelikle firmaların kurumsallaşması gerekli. Birbirini destekleyici bir rekabet ortamı oluşturulması gerekiyor.
- Yeni kurulan ancak piyasayı ve rekabet ortamını bilmedikleri için piyasaya zarar veren ve sonuçta piyasadan çekilen firmaları piyasanın ihtiyaç duyduğu ve rekabetin düşük olduğu ürün üretimine yönlendirmek amacıyla danışmanlık zorunluluğu getirilebilir.
- Ar-Ge konusunda çalışacak personel için nitelikli eğitimler verilmeli; üniversite veya özel sektör tarafından verilecek sertifikasyon eğitimleri bu noktada oldukça önemli. Uygulamaya dönük eğitimler üniversitede verilemez sanayide verilmesi gerekiyor. Eğitimle ilgili sorunları sadece üniversite çözemez. Üniversite ile sanayinin birlikte çözmesi lazım. Ar-

Ge merkezleri tasarım yapabilecek mühendislerin hepsini bünyesinde topladığı için tasarım yapabilecek Ar-Ge mühendisi eksiki var.

- Makine sektörünün kg başına ihracat değeri ülke ortalamasının üzerinde; sektöre daha fazla önem verilmeli.
- Piyasayı düzenleyecek ve ülkenin ihtiyaç duyduğu ürünleri (rezenatör, servo motor, kontrolör ekipmanları gibi) üretecek firmaları desteklemek gerekiyor. Makine üretiminde teknoloji yoğun proseslere odaklanılmalı
- Ürünün ticarileştirilmesi önemli, sadece üretime eğilmek yetmez. Bütüncül bir destek mekanizması gerekmekte.
- İş güvenliği ile ilgili gerekli tedbirler alınarak denetimlerin etkinliğinin devamı gerekiyor.
- Firmaların insan kaynakları, iş güvenliği, çevre gibi konularda karşılıklı bilgi alışverişi geliştirmeleri etkileşim açısından yararlı olacaktır.
- Firmaların kurumsallaşması ile ilgili destekler gerekli.
- Firmalar sektör ve ülkelerini de temsil etmekte; bu anlamda bir takım bilinçlendirme faaliyetleri geliştirilebilir.
- Küçük firmaların pazarlama faaliyetlerindeki eksikliklerin giderilmesine destek verilmesi önemli.
- Sektördeki büyük firmaların bir araya getirilmesi konusunda problemlerin giderilmesi gerekmekte
- Teknoloji üreten yabancı yatırımların çekilmesi gerekir.
- AB uyum yasaları kapsamında çıkan yönetmeliklere uygun üretim yapmak gerekli. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı bunu denetlemekte. Üreticiler bu yönetmeliklere uymalı.
- Yeni mezun mühendislerin sanayide bir süre yeniden eğitilmesi gerekiyor. Üniversite ve sanayi ortak staj programları düzenlemeli.

Ek1. Katılımcı Listesi

Aşağıda isimleri belirtilen sektör temsilcileri Özel İhtisas Komisyonu Üyesi sıfatıyla toplantıya katılarak görüş, tespit ve önerileriyle komisyon çalışmasına katkıda bulunmuşlardır. Toplantıda Bursa makine-metal sektöründeki eğilimler, tespit edilen güçlü ve zayıf yönler, fırsat ve tehditler ile öncelik ve stratejiler Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı tarafından kaydedilip derlenmiş olup ifadelerin içeriği katılımcıların bakış açısını yansıtmaktadır.

Katılımcı Adı-Soyadı	Kurum/Firma
Hayri Tuncer	ÜÇGE A. Ş
Tuncer Yıldız	ÜÇGE A. Ş
Prof. Dr. Reşat Özcan	Bursa Orhangazi Üniversitesi
Fikri Aslıtürk	BUTGEM - Bursa Ticaret ve Sanayi Odası Eğitim Vakfı
Şenol Baysan	Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü
Mustafa Gürçay	DOSAB Demirtaş Organize Sanayi Bölgesi
Ağah UĞUZ	Ulutek - Uludağ Üniversitesi Teknoloji Geliştirme Bölgesi
Sinan Bilgin	Ermaksan Makina Sanayi ve Ticaret A.Ş.
Erşat Güzel	KOSGEB Bursa
Yüksel Okşak	Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi
Zahit Şükrü Ezim	Bursa İnegöl Mobilya Ağaç İşleri İhtisas OSB
Abdullah Bayrak	Elsisan Makine
Semih Akyıldız	Korçelik
Yıldıray Yılmazaslan	Korçelik

Not: Katılımcılar soyadına göre alfabetik olarak sıralanmıştır.